המכון הישראלי לדמוקרטיה
www.idi.org.il

סבסוד מעונות יום בישראל במגזרים השונים – דיון בתרחישי סבסוד על רקע סוגיית גיוס החרדים, אוקטובר 2024

גבריאל גורדון, המכון הישראלי לדמוקרטיה

נושא ההנחות בתשלומים למעונות היום בישראל עלה לכותרות בתקופה זו בשל הקשר שלו לדיון הציבורי על גיוס החרדים ושאלת זכאותם של חייבי גיוס לסיוע. בנושא זה נשמעות עמדות פוליטיות, פרשנויות משפטיות למצב המשפטי הקיים והצעות חוק לשינויי חקיקה. במחקר זה נבקש להוסיף לדיון גם נתונים שאינם חשופים לציבור.

בישראל קיימות שתי קבוצות עיקריות של מסגרות יום עבור פעוטות עד גיל 3. הראשונה היא מעונות יום ומשפחתונים[1] המוכרים ע"י האגף למעונות יום ומשפחתונים של משרד הכלכלה (להלן, **"מעונות מפוקחים"**) והשנייה היא מסגרות פרטיות לא מפוקחות. רבות מן המשפחות השולחות למעונות המפוקחים והמוכרים נהנות מסבסוד על-ידי המדינה, בעוד המסגרות הפרטיות אינן מסובסדות. על-פי מיפוי שנעשה על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת,[2] רק כרבע מהפעוטות משויכים לקבוצה הראשונה בעוד ששאר הפעוטות עד גיל 3 שהו במסגרות פרטיות לא מפוקחות או בביתם עם מטפלת פרטית או בני משפחה, ולפיכך אינם זכאים לסובסידיה גם אם הם עומדים בקריטריונים האחרים לכך. אחת הסיבות העיקריות מאחורי חוסר המימוש של הסובסידיות בקרב הזכאים הינה היצע מוגבל של מעונות שבפיקוח בחלק גדול מהיישובים.

כדי לעודד שילוב הורים בשוק העבודה, מדינת ישראל מסייעת להורים במימון מעונות מפוקחים. התנאי לקבלת סבסוד הוא ששני ההורים עובדים[3] או לומדים.[4] גובה הסבסוד נקבע לרוב על פי שני קריטריונים עיקריים – רמת ההכנסה של ההורים ומספר הנפשות במשק הבית (ההורים ומספר הילדים עד גיל 18). כמו-כן, גובה הסבסוד משתנה בין סוגי המסגרות (מעונות ומשפחתונים).[5]

על רקע העיסוק הנרחב בציבור הישראלי בנושא הסובסידיות למעונות, אגב סוגיית גיוס החרדים והסדר "תורתו אומנותו", מטרת המחקר לספק תמונת מצב עדכנית ומדויקת

[1] משפחתון מוגדר כמסגרת עד 5 פעוטות (ובאישור חריג עד 6).
[2] רבינוביץ', מ. (2021) "מסגרות יום לפעוטות עד גיל שלוש: רקע ונתונים". מרכז המידע והמחקר של הכנסת (להלן, ממ"מ).
[3] בדרך-כלל אדם נחשב לעובד אם הרוויח לפחות 3,159 שקלים לחודש (אם יש לאדם 3 ילדים ומעלה במעונות, הוא יחשב עובד אף אם הרויח לפחות 2,632 שקלים לחודש).
[4] אדם נחשב לומד אם הוא משתתף בקורס להכשרה מקצועית, בלימודים לתואר ראשון או שני, וכן במסגרות לימוד נוספות, כולל לימוד במוסדות תורניים. נציין כי יש עוד תנאים לזכאות כגון חיילים בשירות חובה, מקבלי הבטחות הכנסה ומקבלי קצבת נכות, אך במסגרת מחקר זה אין באפשרותנו לזהות הורים העומדים בקריטריונים הללו.
[5] ראו נספח א' המפרט את טבלאות הסבסוד בכל סוג מסגרת. בדומה לממצאי דו"ח הממ"מ, גם אנו נניח לצרכי מחקר זה כי 88% מהשולחים למסגרות היום המפוקחות שולחים למעונות (חצי למלכ"רים וחצי לשאינם מלכ"רים), ועוד 12% למשפחתונים.

אמיר אלשטיין
יו"ר הוועד המנהל
הנשיא העשירי ראובן ריבלין
יו"ר של כבוד
יוחנן פלסנר
נשיא
ברנרד מרכוס
יו"ר בינלאומי

חברי הוועד המנהל
עו"ד ליאת אהרנסון
אלי גרונר
פרופ' ורד וניצקי-סרוסי
ד"ר חן ליכטנשטיין
מזל מועלם
שגריר לשעבר סלי מרידור
פרופ' פאדיה נאסר אבו-אלהיג'א
עו"ד אבי פישר
ד"ר מיכל צור
יוסי קוצ'יק

המועצה הבינלאומית
פרופ' רונלד דנילס, יו"ר
השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה
אן אפלבאום, ארה"ב
פרופ' ורנון בוגדנור, בריטניה
השופטת דורית ביניש, ישראל
השופט סטיבן ברייר, ארה"ב
ד"ר ג'וזף ג'ופה, גרמניה
פרופ' משה הלברטל, ישראל
פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב
פרופ' רוברט מנוקין, ארה"ב
פרופ' כריסטוף מרקשיס, גרמניה
ד"ר שרון נזריאן, ארה"ב
השופט אברהם סופר, ארה"ב
ברט סטפנס, ארה"ב
פרופ' ארווין קוטלר, קנדה
פרופ' גרהרד קספר, ארה"ב
פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב
פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

סגני נשיא
פרופ' סוזי נבות, מחקר
פרופ' קרנית פלוג, מחקר
ד"ר ישי [ג'סי] פרס, אסטרטגיה

עמיתים בכירים
פרופ' איתי אטר
פרופ' תמר הרמן
פרופ' נתן זוסמן [אורח]
פרופ' עמיחי כהן
מר תומר לוטן [אורח]
פרופ' יותם מרגלית
פרופ' דניאל סטטמן
פרופ' בני פורת
פרופ' מרדכי קרמניצר
פרופ' גדעון רהט
ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר
פרופ' יובל שני

מייסדים
ד"ר אריק כרמון
מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ [1920-2021]

המכון הישראלי לדמוקרטיה

בכל הקשור לסוגיית הסבסודים במעונות ולתאר את היקפיה בקרב קבוצות האוכלוסייה המגזריות השונות בישראל.[6] מחקר זה מבוסס על נתונים מנהליים משנת 2022.[7]

א. פרקי המחקר

תחילה נבדוק ברמה הכללית את ההתאמה שבין מבנה הסובסידיות למעונות היום המפוקחים לבין מבנה ההכנסות וגודל משקי הבית בישראל בקרב האוכלוסיות השונות. בחלק זה נציג את שיעור הזכאים לסובסידיה ואת גובה הסובסידיה הממוצע בכל קבוצת אוכלוסייה במקרה התיאורטי-פוטנציאלי לפיו כלל משקי הבית עם פעוטות היו שולחים את ילדיהם למעונות שבפיקוח. כפי שהוזכר, מימוש הסובסידיות בקרב הזכאים מוגבל בשל היצע נמוך של מסגרות מפוקחות.

בהמשך, המחקר יציג את תמונת המצב לגבי זכאות לסובסידיה בקרב משקי בית שבפועל שולחים את ילדיהם למעונות מפוקחים, בחלוקה לפי קבוצות האוכלוסייה השונות. כמו-כן נבחן את ההתאמה בין מטרת הסובסידיות שנועדו לעודד השתלבות הורים בשוק העבודה, לבין מה שקורה בפועל בקבוצות השונות.

לבסוף, על רקע ההתפתחויות האחרונות בסוגיית גיוס ופטור לחרדים משירות ותקצובם בעת לימודיהם,[8] נבחן את משמעות שלילת הזכאות לסבסוד בקרב אברכים חייבי גיוס. נתייחס גם להשפעת הצעת החוק שנידונה בימים אלה לפיה מבחן הזכאות לסבסוד ייתלה בעבודת או בלימודי האֵם בלבד ללא קשר לאב (נתייחס גם לתרחיש לפיו מבחן הזכאות ייקבע על-פי אחד ההורים בלבד). בתרחיש זה, נבדוק את ההשפעות הן על שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד והן על סכום סך הוצאות המדינה לסובסידיות למעונות היום.

---

[6] במחקר זה האוכלוסייה חולקה ל-3 קבוצות: יהודים שאינם חרדים, חרדים וערבים.

[7] המחקר בוצע בחדר המחקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ובו מיזגנו בין מספר מאגרי מידע – מרשם אוכלוסין, קובץ הכנסות מרשות המסים, קובץ ישיבות, קובץ מעונות, קובץ סטודנטים, קובץ תלמידי מה"ט (מכון ממשלתי להכשרה טכנולוגית) וקובץ הכשרות מקצועיות. בהזדמנות זו אבקש להודות לצוות הנגשת הנתונים של הלמ"ס ובפרט לאשת הקשר שלנו, עדן בוגנים.

[8] פקיעת פרק ג'1 לחוק שירות הביטחון [נוסח משולב], תשמ"ו-1986 שקבע את הפטור מגיוס לתלמידי הישיבות ביוני 2023, פסיקת בג"ץ מחודש יוני 2024 שקבעה כי לא ניתן לפטור משירות מגזר שלם ללא חוק וכי לא ניתן לתקצב את הישיבות בגין תלמידים חייבי גיוס והפרשנות שניתנה לפסיקה על-ידי המשנה ליועצת המשפטית לממשלה, עו"ד גיל לימון, לפיה יש להפסיק את מימון מעונות היום לחייבי גיוס הלומדים בכוללים (בהעדר דחיית השירות).

ב. ממצאים

ב.1. "מבט על" – התאמת מבנה הסובסידיות לאוכלוסיות השונות

בחלק הראשון נדון במצב התיאורטי שעל-פיו כלל משקי הבית עם פעוטות מעוניינים לשלוח את ילדיהם למעונות שבפיקוח (מתוך הנחה שאין מחסור), כאשר בחלק הבא נדון במתרחש בפועל. מטרת חלק זה להבין כיצד מבנה הסובסידיות מתכתב באופן כללי עם האוכלוסיות השונות, ומי האוכלוסייה העיקרית שעשויה ליהנות ממנו.

כפי שצוין, ישנן שתי מערכות קריטריונים לקבלת הסיוע במימון מעונות יום מפוקחים בישראל, (1) בדיקת התאמה תעסוקתית הבוחנת אם האב והאם נחשבים למי שעובדים או לומדים (להלן, "**המתאימים**"), ו(2) בדיקת זכאות כלכלית, הבוחנת אם הכנסתם לנפש על-פי מבחן הכנסות מאפשרת להם קבלת סיוע (להלן "**הזכאים**"). מתוך כ-361 אלף משקי בית בישראל שבהם יש ילדים מתחת לגיל 3,[9] כ-226 אלף עומדים בתנאי ההתאמה התעסוקתית, כאשר מתוכם כ-140 אלף משקי בית עומדים גם בתנאים הכלכליים וזכאים לקבל סבסוד בפועל.

מבט על מידת הזכאות של קבוצות האוכלוסייה השונות לסובסידיות (תרשים 1) מגלה כי את המחסום הראשון, מבחן ההתאמה התעסוקתית (שני ההורים עובדים או לומדים) עוברים שני שלישים מהיהודים שאינם חרדים וכ-75% מהחרדים הנמצאים "מתאימים". לעומת זאת רק כ-39% מהערבים משתייכים לקבוצה זו.

באשר למבחן הזכאות על-פי מבחני ההכנסה לנפש, הנתונים מלמדים כי רוב החרדים (70%) "מתאימים וזכאים", כאשר רק 28% מהיהודים שאינם חרדים ו-26% מהערבים משתייכים לקבוצה זו.

כלומר, רוב האוכלוסייה הערבית לא עוברת את שלב ההתאמה הראשון (מבחן ה"עובדים ולומדים"), ורוב האוכלוסייה היהודית שאינה-חרדית, על אף שעברה את השלב הראשון, אינה עוברת את השלב הזכאות השני (מבחן ההכנסות). לעומת זאת רוב האוכלוסייה החרדית עוברת את שני השלבים וזכאית לסבסוד.

[9] ילדים שנולדו בשנים 2020-2022. הניתוח אינו כולל תינוקות שנולדו להורים שנפטרו, תינוקות שנולדו לזוגות לא נשואים או למשפחות שאין בהן מידע על בני הזוג. מקרים אלו לא נכללו במחקר כיוון שאין בידינו נתונים על בני הזוג הנצרכים לניתוח מיטבי.

המכון הישראלי לדמוקרטיה

תרשים 1: הרכב משקי הבית לפי סטטוס זכאות לסבסוד מעונות יום, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2022 (המתאימים הם מי שעברו את מבחן ההתאמה התעסוקתי, עובדים או לומדים, והזכאים הם מי שעברו גם את מבחן הזכאות הכלכלי, הכנסה לנפש)

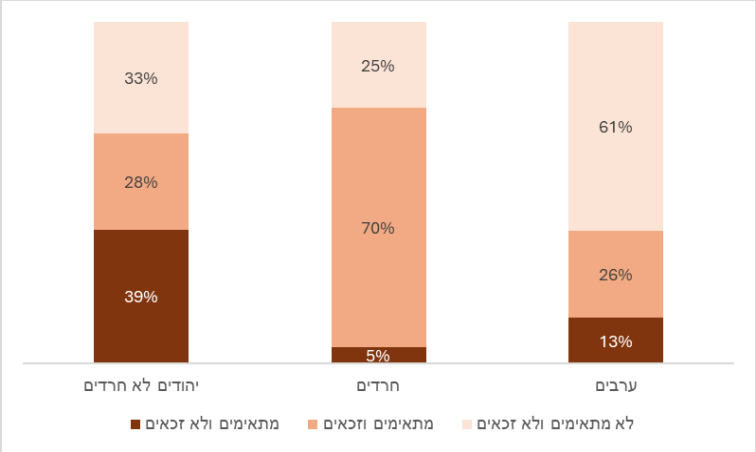

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

ניתוח של פוטנציאל גובה הסבסוד הממוצע בקרב "הזכאים" לסיוע ע"פ מבחן ההכנסות לנפש[10] מלמד כי משפחה חרדית ממוצעת זכאית לסובסידיה בגובה של 2,300 שקלים בחודש לעומת 1,600 שקלים בקרב משפחה ערבית ו-1,500 שקלים בקרב משפחה יהודית לא-חרדית.

תרשים 2: זכאות לסבסוד מעונות יום לפי קבוצת אוכלוסייה, באלפי שקלים לחודש, 2022 (תרחיש זכאות פוטנציאלי, ללא התחשבות בהרשמה למסגרות בפועל)

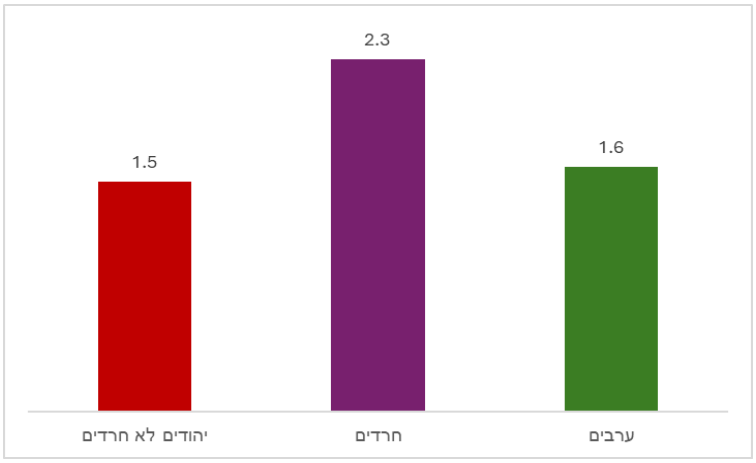

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

[10] ראו נספח א' המתאר את המדרגות השונות לזכאות לסובסידיה, ע"פ סוגי המוסדות.

המכון הישראלי לדמוקרטיה

ב.2. מה קורה בפועל? אפיון משקי בית של השולחים בפועל למעונות מפוקחים

לאחר שהראינו כי ברמה הכללית מבנה הסובסידיות מיטיב יותר עם משקי בית חרדים, בחלק זה נציג תמונת מצב באשר לפרופיל משקי הבית השולחים בפועל למעונות המפוקחים, לצד ניתוח הזכאות לסובסידיות.

בשנת 2022 מספר משקי הבית ששלחו למעונות שבפיקוח עמד על 89,250 (חלק ממשקי הבית שלחו למעונות יותר מילד אחד, כך שמספר הילדים שלמדו במעונות אלה עמד על 103,981). חלק זה יעסוק במשקי בית אלה.[11]

תרשים 3 מראה כי האוכלוסיות היהודיות שולחות למעונות שבפיקוח בשיעורים גבוהים יותר מאשר האוכלוסייה הערבית (28% בקרב יהודים שאינם חרדים ו-32% בקרב חרדים, לעומת 10% בלבד בקרב האוכלוסייה הערבית). כמו-כן, התרשים מציג תמונה לפיה שיעור הזכאים על-פי התרחיש הפוטנציאלי המשקף את מלוא הזכאות לסיוע לו היו הילדים נשלחים למעונות המפוקחים (ראו תרשים 1) גבוה יותר משיעור השולחים למעונות בפועל בקרב חרדים וערבים, אך דומה בקרב יהודים לא חרדים. תופעה זו מעידה על חוסר בהיצע של מעונות ואי מיצוי הזכאות לסובסידיה.[12]

תרשים 3: שיעור משקי הבית עם פעוטות השולחים את ילדיהם למעונות בפיקוח לעומת שיעור משקי בית הזכאים פוטנציאלית לסובסידיה לו היו שולחים ילדים למעונות, 2022

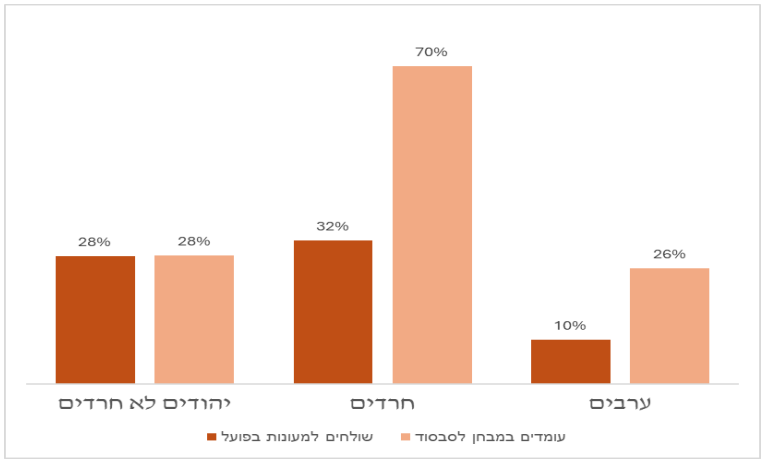

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

[11] עבור מחקר זה קיבלנו מידע על 63% ממשקי הבית ששלחו למעונות (כשעיקר המחסור בנתונים הוא בקרב האוכלוסייה היהודית שאינה חרדית), כדי לפצות על פער זה החישובים בוצעו באמצעות משקלות המתאימים למאגר הנתונים שהתקבל מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כמו-כן, בניתוח זה כללנו משקי בית שבהם נולדו ילדים בשנים 2020-2022 בלבד (ללא נולדים בשנת 2019) ועם מידע מלא על שני בני הזוג, לכן המידע על גובה הסבסוד ואחוז הזכאים לסבסוד בקרב השולחים למעונות בפועל התבצע על 63% ממשקי הבית הנותרים לאחר הניכויים.

[12] מאידך חשוב להעיר כי אין התאמה מלאה בין השולחים למעונות בפיקוח לבין הזכאים לסבסוד.

ממצא נוסף התומך בקביעה כי יש מחסור במעונות מפוקחים וכי יש ביקוש שלא מקבל מענה הוא בנתון של משקי הבית העומדים במבחני הזכאות לקבלת סובסידיה ושולחים למעונות ביחס לסך משקי הבית העומדים במבחני הזכאות (ללא קשר לשליחה למעונות שבפיקוח).

כפי שמשתקף בתרשים 4, הנתונים מצביעים על מחסור משמעותי מאוד בקרב האוכלוסייה הערבית (ייתכן שהמחסור נובע גם מחוסר מידע על זכאות). מתוך משקי הבית הערבים העומדים בתנאי הזכאות לסובסידיה רק חלק קטן (18%) שולחים למעונות שבפיקוח. בקרב האוכלוסיות היהודיות גם כן יש מחסור אם כי פחות חמור, כשהנתונים מלמדים כי 38% מהחרדים ו-52% מהיהודים שאינם חרדים הזכאים לסבסוד שולחים בפועל למעונות שבפיקוח.

תרשים 4: שיעור משקי הבית הזכאים לסובסידיות השולחים למעונות מפוקחים מתוך כלל הזכאים לסובסידיות, 2022

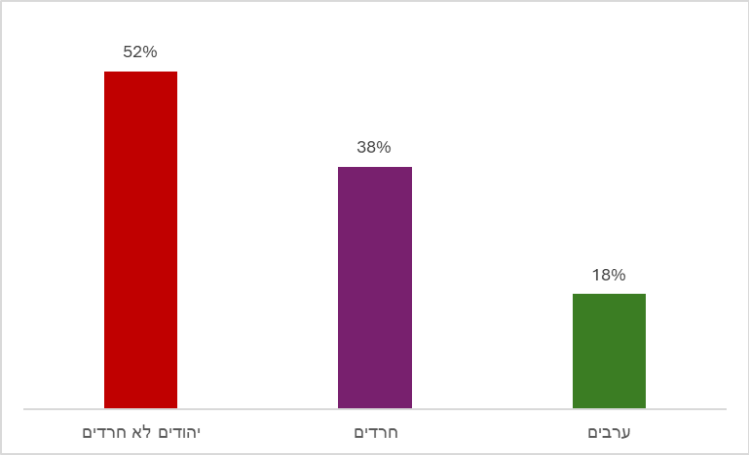

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

מבט על שיעור משקי הבית הזכאים לסובסידיה כלשהי (עומדים בתנאי "עובדים ולומדים" ובמבחני ההכנסה) מתוך כלל השולחים למעונות מלמד כי חרדים זכאים לסובסידיה בשיעור הגבוה ביותר מקרב יהודים לא חרדים וערבים (83% לעומת 53% ו-47% בהתאמה), ובסכומים גבוהים יותר (2,200 שקלים בממוצע בקרב חרדים לעומת 1,500 שקלים בקרב יהודים שאינם חרדים ו-1,400 שקלים בקרב ערבים).

תרשים 5א: שיעור הזכאים לסובסידיה בקרב השולחים למעונות שבפיקוח, לפי קב' אוכלוסייה, 2022

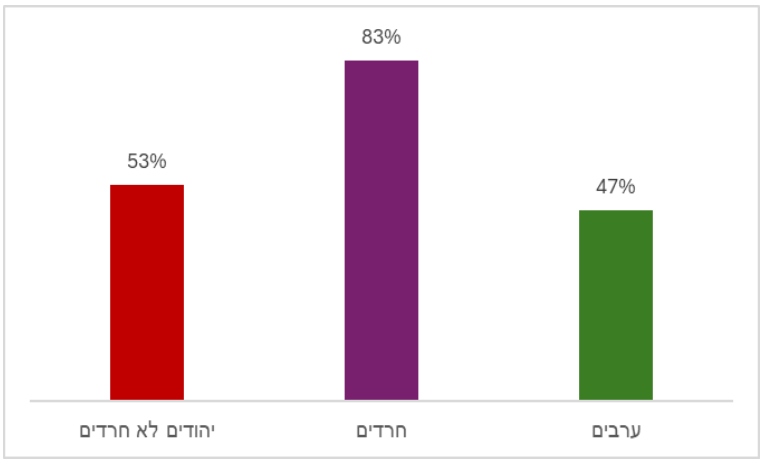

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

תרשים 5ב: גובה סובסידיה ממוצע בקרב זכאים לסיוע לפי קב' אוכלוסייה, באלפי שקלים בחודש, 2022

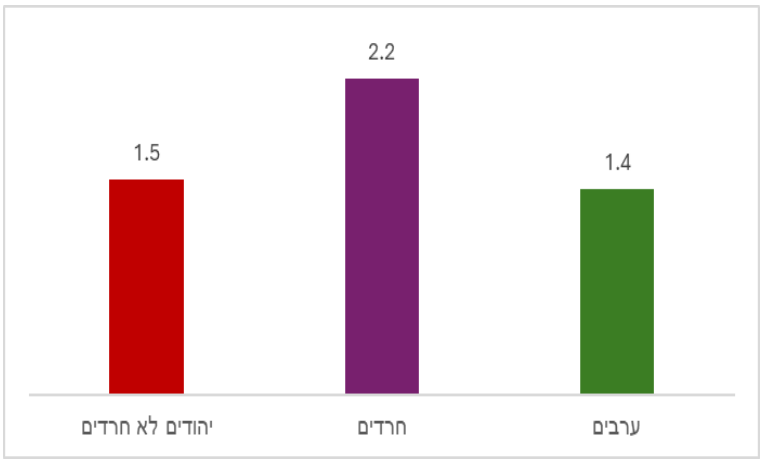

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

אחת הסיבות שבגינן הסבסוד שאליו זכאים משקי בית חרדים גבוה ביחס לקבוצות האחרות היא הכנסות נמוכות לצד משקי בית גדולים.[13]

[13] ראו כהנר ומלאך (2023), **שנתון החברה הישראלית בישראל**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים, וכן ח'לאילה, בדראן, רודניצקי (2023), **שנתון החברה הערבית בישראל**, המכון הישראלי לדמוקרטיה, ירושלים.

תרשים 6 מתאר את ההתפלגות של משקי הבית לפי רמת הכנסה לנפש בכל קבוצת אוכלוסייה, בהתאם לדרגות הזכאות לסבסוד.[14]

הממצאים מראים כי הרכב משקי הבית לפי רמת הכנסה לנפש בקרב חרדים שונה מאוד משל האוכלוסיות האחרות, כך שב-43% ממשקי הבית החרדים השולחים למעונות ההכנסה לנפש היא 0-2,100 שקלים (המזכה בסבסוד גבוה, כאשר 18% מתוכם עם לפחות 2 ילדים במעונות, קריטריון המזכה בסבסוד גבוה אף יותר), לעומת שיעור של 8% ו-7% בקרב יהודים שאינם חרדים וערבים, בהתאמה.

הנתונים עוד מלמדים כי שליש ממשקי הבית היהודים הלא-חרדים והערבים השולחים למעונות שבפיקוח אינם זכאים כלל לסבסוד (ע"פ מבחן ההכנסה), לעומת 6% בקרב חרדים.[15]

תרשים 6: התפלגות לפי הכנסות לנפש, בהתאם לדרגות הקובעות את גובה הזכאות לסבסוד מעונות יום, 2022

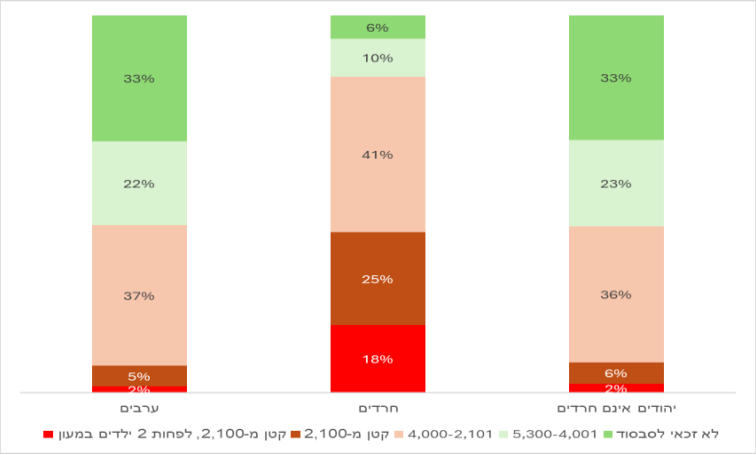

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

ב.3. הרכב משק הבית לפי סוג קריטריון ("עובד/לומד")

אפיון של הרכב משקי הבית בקרב הזכאים לסבסוד בפועל לפי שאלת ההתאמה התעסוקתית של שני בני הזוג (עובדים או לומדים) מלמד כי ברוב משקי הבית החרדים (74%) האם עובדת והאב לומד. ברוב מוחלט של המקרים האב לומד בכולל. זאת בעוד

[14] ניתוח זה כולל משקי בית "מתאימים" בלבד, כלומר ההורים עובדים או לומדים, ולא כולל הורים שלא עברו את "הסף הראשוני" לזכאות.
15 ראו נספח א המתאר את גובה הסבסוד לפי רמות הכנסה, ואת נספח ב המראה את ההתפלגות המלאה בקרב קבוצות האוכלוסייה.

שאצל יהודים לא-חרדים וערבים שיעור משקי הבית שבהם האם עובדת והאב לומד קטן בהרבה (10% ו-4% בהתאמה).

ועוד, במשקי בית יהודים לא חרדים ובמשקי בית ערבים, ברוב המקרים שני בני הזוג עובדים (79% בקרב יהודים שאינם חרדים ו-83% בקרב ערבים), בעוד ששיעור זה עומד רק על 20% במשקי בית חרדים.

חשוב לציין כי מטרת הסבסוד היא לסייע בהשתלבות בתעסוקה, וניתן לראות בתרשים 7 כי מטרה זו מתקיימת יותר במשקי בית יהודים שאינם חרדים ובמשקי בית ערבים והרבה פחות במשקי בית חרדים.

תרשים 7: הרכב משקי בית לפי אבות ואמהות לומדים ועובדים, בקרב הזכאים לסבסוד, 2022

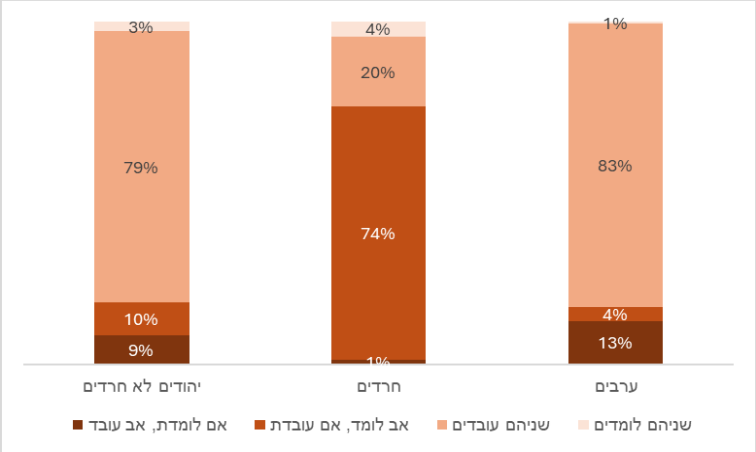

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

ב.4. שינוי תנאים במבחני הזכאות לסבסוד

בחלק הקודם עסקנו במשקי בית השולחים בפועל למעונות שבפיקוח. את בחינת השינויים במבחני הזכאות לסבסוד נבצע באמצעות אותו תרחיש פוטנציאלי המניח כי כל משקי הבית מעוניינים לשלוח את ילדיהם למעונות שבפיקוח, וזאת כדי להבין איך השינוי במבחן הזכאות עשוי להשפיע על האוכלוסיות ברמה הכללית (בנספח ג' ניתן למצוא תרשימים המקבילים לחלק זה המתארים כיצד השינויים במבחן הזכאות ישפיעו רק על משקי הבית שבפועל שולחים את ילדיהם למעונות).[16]

[16] ראו גם נספח ד' המציג את ההשפעה של החלפת חישוב הזכאות ממספר נפשות במשק הבית למספר נפשות סטנדרטיות (מקובל להניח שמספר הנפשות במשק הבית לא משפיע באופן אחיד על רמת החיים או ההוצאות מהכנסה נתונה, משום שקיימים יתרונות לגודל ולכן מקובל לערוך שקלול של מספר הנפשות ל"מספר נפשות סטנדרטיות").

המכון הישראלי לדמוקרטיה

שינוי I: הסרת זכאות לסבסוד לתלמידי כולל בגילי גיוס

הקריטריון הראשוני המאפשר הגשת בקשה לקבלת סבסוד הוא ששני ההורים עובדים או לומדים. כיום הלומדים בכוללים משתייכים לקבוצת ה"לומדים" למרות שלימודיהם אינם מובילים להשתלבות בתעסוקה, כמטרתו המקורית של החוק. אך מה יקרה אם הלומדים בכוללים בגילי גיוס[17] שלא התייצבו לשירות, יאבדו את זכאותם לסבסוד? הנתונים מלמדים כי במקרה כזה שיעור משקי הבית החרדים הזכאים לסבסוד ירד מ-70% ל-59%.[18]

נציין כי אם הייתה מתקבלת ההחלטה שלימודים במוסדות תורניים לא מאפשרים סובסידיות כלל, ללא קשר לגיל האב ולשאלת הגיוס, בשל הטענה כי לימוד בכוללים אינו מכשיר לתעסוקה ולכן אינו מגשים את מטרת הסובסידיות, שיעור משקי הבית החרדים הזכאים לסובסידיה היה יורד ל-30%.[19]

תרשים 8: שיעור משקי הבית החרדים הזכאים לסבסוד, ע"פ תרחישים שונים, 2022
(תרחיש זכאות להבדיל משליחה בפועל)

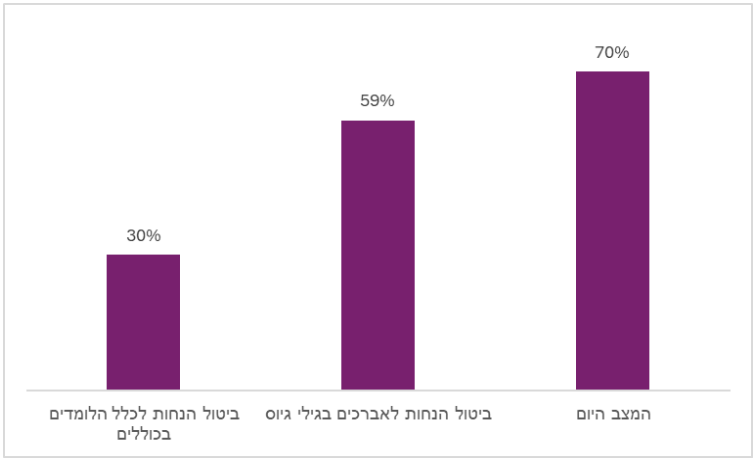

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

[17] גילי גיוס מתייחסים לכל מי שלא קיבל פטור עד יוני 2023. כיון שגיל הפטור ביוני 2023 עמד על גיל 26, הרי שמדובר על קבוצת הגברים החרדים שהם הורים לילדים צעירים וטרם הגיעו לגיל 26 במועד פקיעת פרק הפטור בחוק שירות ביטחון.
[18] מתוך קבוצת השולחים למעונות המקורית.
[19] ראו נספח ג, תרשים נ1 המתייחס לשינויים בקרב משקי הבית השולחים את ילדיהם למעונות בפיקוח בלבד (כלומר, השינויים שנראה בפועל). לפי הנתונים בפועל, בעוד כיום 83% ממשקי הבית החרדים זכאים לסבסוד, הרי שהסרת הזכאות לאברכים בגילי גיוס תוביל להורדת שיעור הזכאים לסבסוד ל-73%, והסרת הזכאות לכלל הלומדים במוסדות תורניים ללא קשר לגיל ולשאלת הגיוס, תוריד את שיעור הזכאים ל-42%.

המכון הישראלי לדמוקרטיה

<u>שינוי IIא: שינוי מבחן הזכאות לסובסידיות, כך שייקבע רק על-פי המצב התעסוקתי והלימודי של האם (ולא של האב)</u>

בדיון הציבורי בסוגית סבסוד המעונות נשמעת הצעה לפיה ייקבע מבחן הזכאות על פי עבודת או לימודי האישה בלבד. גם לפי תרחיש זה מבחן ההכנסה לנפש ימשיך להיבחן על-פי סכום הכנסות של <u>שני בני הזוג</u> ביחס לגודל משק הבית.[20] בדומה לניתוח הקודם, את הניתוח נבצע לפי התרחיש המניח כי כל משקי הבית שולחים את ילדיהם למעונות שבפיקוח (וזאת על-מנת לנתח את ההשפעה האפשרית על משקי בית שאולי ירצו לשלוח את ילדיהם למעונות כתוצאה מהשינויים במבחני הזכאות).

ראשית, כפי שהראינו בתרשים 1, 70% מהאוכלוסייה החרדית מתאימים וזכאים לקבלת סבסודים, לעומת 28% בקרב יהודים שאינם חרדים ו-26% בקרב ערבים. **אם מבחן הזכאות לסובסידיות יעבור לאשה בלבד, תימנע הירידה בשיעור החרדים הזכאים לסבסוד מ-70% ל-59%, ירידה שהיתה מתרחשת כתוצאה מהסרת הזכאות לסבסודים בקרב אברכים בגילי גיוס.**[21]

יתר על כן, אם מבחן הזכאות ייקבע על-פי האישה בלבד, שיעור המסובסדים במעונות יום בחברה החרדית יעלה ל-74%. כמו-כן תהיה עלייה בזכאות מ-28% ל-38% בקרב יהודים לא חרדים, ומ-26% ל-32% בקרב ערבים (ניתן להניח כי האוכלוסייה הערבית לא תיהנה בפועל מהגידול באפשרות הפניה למעונות על בסיס עבודת האישה, שכן ראינו יחס קטן מאוד בין שיעור הזכאים ושיעור השולחים בפועל).

תרשים 9: שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד בהינתן מבחן זכאות על-פי עבודת או לימודי האישה בלבד, לעומת מבחן זכאות לשני בני הזוג הנוהג היום

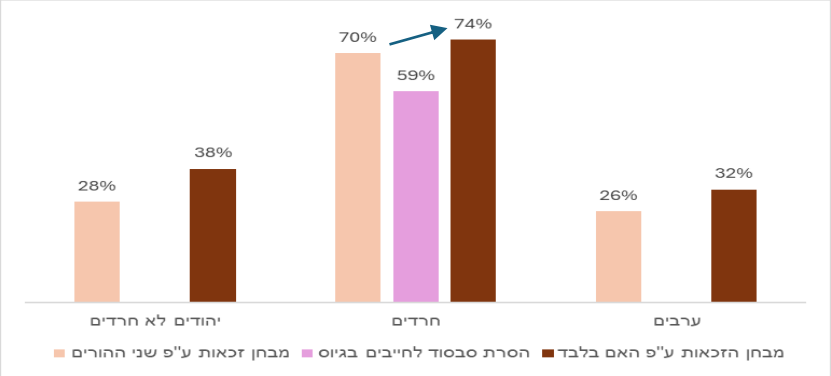

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

[20] גם בהנחה שהתרחיש הוא בר-ביצוע, אין זה סביר שגם מבחן ההכנסות ייקבע על פי האישה בלבד, שכן אם כך הכנסות בני הזוג יכולות להיות גבוהות לאין שיעור ועדיין משק הבית יזכה לסובסידיה.
[21] וכן תימנע ירידה (תאורטית) מ-70% ל-30%, על פי התרחיש לפיו מונעים לימודים בכולל זכאות לסובסידיה ללא קשר לגיל ולשאלת הגיוס.

כפי שראינו, שינוי מבחן הזכאות כך שיתמקד באשה בלבד מביא להרחבה של הזכאות לסבסוד שפירושה הוספת משקי בית שקודם לכן לא היו זכאים לסבסוד. המשמעות של שינוי זה תהיה כי ברבע ממשקי הבית היהודים הלא-חרדים שיזכו לסבסוד, הגבר לא עובד או לומד. בקרב ערבים וחרדים השיעור יעמוד על 20% ו-5%, בהתאמה.

תרשים 10: שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד שבהם הגבר לא עובד או לומד אם מבחן הזכאות יעבור לאשה בלבד

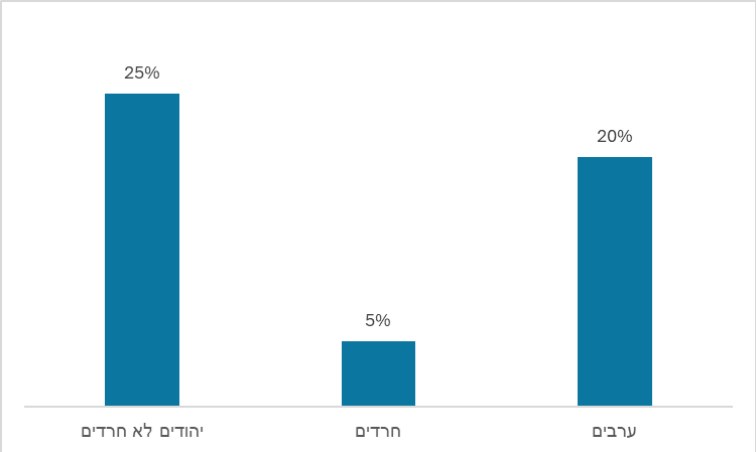

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

<u>שינוי IIב: שינוי מבחן הזכאות לסובסידיות, כך שייקבע על-פי המצב התעסוקתי והלימודי של אחד מבני הזוג</u>

בחלק זה נדון בהשלכות של שינוי מבחן ההכנסה כך שדי בכך שרק אחד מבני הזוג יעמוד בקריטריון של "עובד או לומד", על מנת שמשק הבית יהיה זכאי לקבלת הסבסוד (בכפוף למבחן ההכנסה).[22]

במקרה כזה שיעור הערבים שיהיו זכאים לסבסוד ינסוק מ-26% ל-72%, בעוד שאצל יהודים שאינם חרדים שיעור הזכאים יעלה מ-28% ל-50% ובקרב חרדים שיעור הזכאים יעלה מ-70% ל-89%.

[22] ע"פ תרחיש זה הוגדר כי חרדי בגיל גיוס הלומד לכולל אינו זכאי לסבסוד. כלומר, אם האשה עובדת או לומדת והאברך בגיל גיוס, משק הבית יהיה זכאי לסבסוד מכוח זכאות האשה, אולם אם האשה לא זכאית, אז משק הבית לא יהיה זכאי לסבסוד (אלא אם כן הוא זכאי מסיבה אחרת).

המכון הישראלי לדמוקרטיה

תרשים 11: שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד אם מבחן הזכאות יסתפק בעבודה או לימודים של אחד מבני הזוג בלבד , לעומת מבחן הזכאות כיום

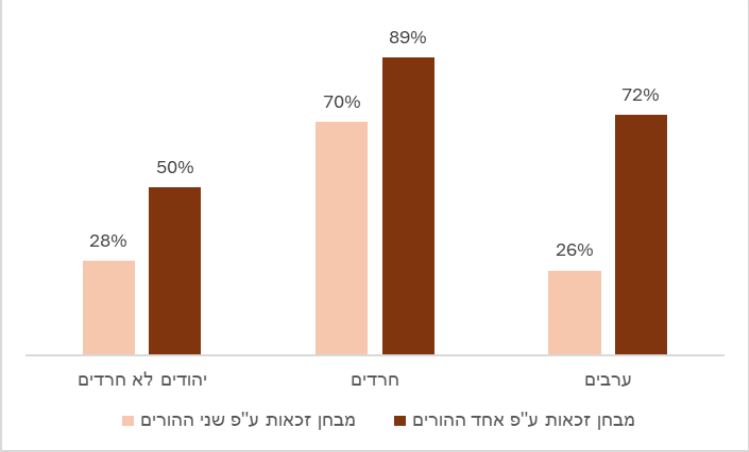

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

השינוי במבחני הזכאות לפי תרחיש זה יוביל לכך שבניגוד למטרות הסובסידיה, הרי שחלק לא מבוטל מן הסיוע יינתן למשקי בית בהם אחד מבני הזוג לא עובד או לומד. בחברה הערבית ברוב המקרים מדובר במשקי בית שבהם האב עובד או לומד והאם לא עובדת או לומדת. גם בקרב האוכלוסיות האחרות חלק יותר גדול ממשקי הבית שיתווספו יהיו כאלה שבהם האב עובד או לומד והאם לא עובדת או לומדת, אם כי ביחסים קטנים יותר.

תרשים 12: שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד שבהם האב או האם לא עובדים או לומדים, בהינתן מבחן זכאות ("עובד/לומד") החל על אחד מההורים בלבד

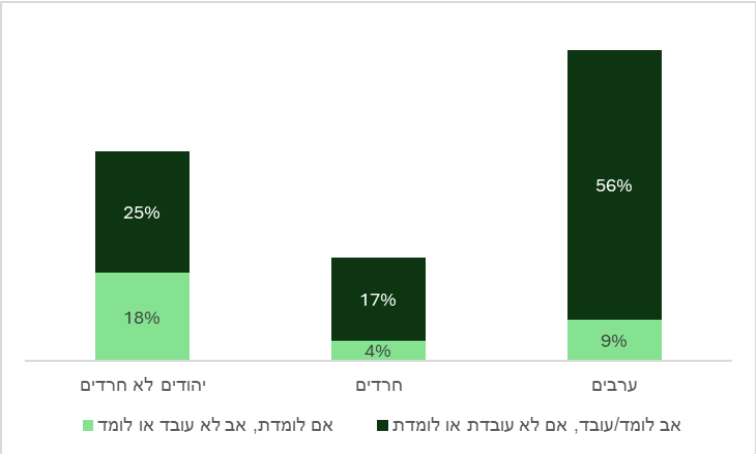

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

בחלק זה סקרנו שינויים לפיהם מבחן הזכאות (מבחן ה-"עובד/לומד") ייקבע ע"פ האישה בלבד או ע"פ אחד ההורים. אנו סבורים כי הצעות אלה עומדות בניגוד מוחלט למטרה שבגינה ניתנות הנחות, שהיא סיוע בהשתלבות ובהשתתפות בתעסוקה של שני ההורים (ולא רק של הורה אחד). בנוסף, חשוב להדגיש כי השינויים הללו יובילו לגידול משמעותי בהוצאות המדינה על סבסודים עבור מעונות.

ב.5. השפעת השינויים על תקציבי הסבסוד[23]

כיום התקציב המוקצה לסבסוד מעונות יום מפוקחים עומד על כ-1.2 מיליארד שקלים,[24] כאשר חלוקת התקציב לפי קבוצות אוכלוסייה היא 39% ליהודים שאינם חרדים, 55% לחרדים ו-6% בלבד לערבים.

אם אברכים בגילי גיוס יאבדו את זכאותם לסבסוד (בהקשר זה, ראו בהערת השוליים את הסיבות שמאחורי פערים בין הממצאים שבמחקר זה לנתוני משרד העבודה),[25] במקרה זה הסבסוד יעמוד על כ-1.1 מיליארד שקלים, כאשר חלוקת התקציב תהה 43% ליהודים שאינם חרדים, 51% לחרדים ו- 6% לערבים.

אם הייתה מתקבלת ההחלטה שלימוד בכולל אינו נחשב כלימודים המזכים בסבסוד, התקציב היה יורד ל-0.8 מיליארד שקלים כשחלוקת התקציב הייתה 57% ליהודים שאינם חרדים, 35% לחרדים ו-8% לערבים.

---

[23] החישובים בוצעו בקרב משקי הבית השולחים בפועל למעונות, כאשר שינויים בקריטריונים המזכים לסובסידיות גורמים לשינויים בכמות משקי הבית הזכאים לסובסידיות (ישנם תרחישים מסוימים המוסיפים משקי בית ויש אחרים המסירים משקי בית מזכאות), המשפיעים על העלות התקציבית.

[24] כאמור נתון זה מבוסס על מבחני הכנסות עבור שנת 2022 (השנה עם נתוני השכר ומספר נפשות המעודכנים ביותר ברמה המנהלית נכון לכתיבת המחקר), כאשר הדיווח המעודכן על תקציב הסבסוד של מעונות יום עבור 2022 עומד על 1.136 מיליארד שקלים, לעומת 1.226 מיליארד שקלים במחקר (פער של 8%). ייתכן כי הפער נובע ממיצוי לא מלא של הזכאות בקרב הזכאים לסבסוד, שכן אין לנו מידע על מימוש הזכאויות בפועל.

[25] אם תתקבל פרשנות היעוץ המשפטי להכרעת בג"ץ על פיה אברכים בגילי גיוס מאבדים גם את זכאותם לסבסוד מעונות, הרי שלפי נתוני משרד העבודה, אובדן הזכאות יחול על כ-6,700 משקי בית. במחקר זה מצאנו כי מספר משקי הבית שיאבדו את זכאותם לסבסוד עומד על 3,100 משקי בית בלבד. קיימות כמה סיבות לפערים בין שני המקורות: הסיבה הראשונה היא שבעוד שנתוני משרד העבודה מניחים כי כל האברכים בגילי גיוס יאבדו את זכאותם לסיוע במעונות היום, אנו מניחים במחקר זה כי אברכים בגילי גיוס אשר עובדים בזמן לימודיהם בישיבה בהיקף מספיק לפי תנאי הזכאות, ימשיכו ליהנות מן הסיוע, למרות שהם חייבי גיוס. נתוני משרד העבודה אינם מתייחסים כאמור לנתוני התעסוקה. סיבה שנייה היא שהנתון של משרד העבודה כולל את גיל 27 ומתייחס לשנת 2024, בעוד מחקר זה מתייחס לגיל 26, כולל, ולנתוני 2022. אכן, כיון שמספר משקי הבית החרדים בשנת 2024 גבוה יותר מאשר בשנת 2022, המספר 3,100 עתיד לגדול, אולם לא בהיקפים אותם מציג משרד העבודה (החברה החרדית צומחת בכ-4% בכל שנה). סיבה נוספת היא שנתוני משרד העבודה כוללים גם מספר מצומצם של אברכים מישיבות ציוניות אשר שירתו או משרתים בצבא. מקבוצה זו, מטבע הדברים, לא תישלל הזכאות, כפי שזו אינה נשללת מאברכים חרדים שכבר קיבלו פטור משירות.

במידה ומבחן הזכאות לסובסידיה היה מתמקד באשה בלבד, התקציב היה עולה ל-1.4 מיליארד שקלים, כשחלוקת התקציב לפי קבוצות האוכלוסייה במקרה זה הייתה 43% ליהודים שאינם חרדים, 50% לחרדים ו-6% לערבים.[26]

תרשים 13: סכום תקציב הסיוע למעונות מפוקחים במיליוני שקלים לפי קבוצות אוכלוסייה, בתרחישים שונים

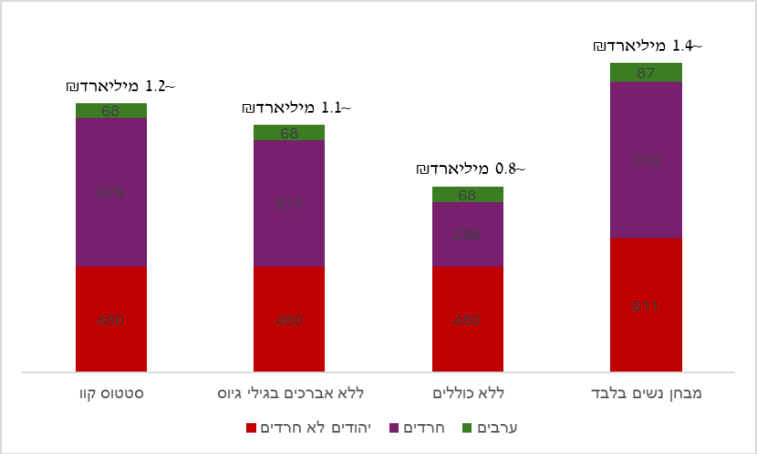

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

ג. סיכום

מטרת הסבסוד של מעונות יום ומשפחתונים שבפיקוח היא עידוד השתלבות בשוק העבודה, כך שמשפחות מעוטות יכולת כלכלית (הנמצאות בשוק העבודה או בהכשרות לקראת השתלבות) יהיו מסוגלות לשלוח את ילדיהן למסגרות בעלויות מופחתות. במחקר זה הראינו כי מבנה תנאי הזכאות למעונות יום משרת בעיקר משקי בית חרדים, שכן הכנסות האם נמוכות (וכפי שהראינו ברוב משקי בית חרדים יש מפרנסת יחידה), האב לומד בישיבות (המהוות קריטריון חיובי לקבלת סבסוד על אף שאינן מכשירות בהשתלבות בשוק העבודה) והמשפחות מרובות ילדים. כל אלה מובילות למצב מעוות שבו שיעור גבוה של משפחות שבהן אחד מבני הזוג נמצא במסגרת שלא תומכת בהשתלבות בשוק התעסוקה עשוי להיות זכאי לסבסוד ובסכומים גבוהים בהרבה לעומת אוכלוסיות אחרות.

הראינו במחקר כי שינוי הקריטריונים כך שמבחן ההכנסה ייקבע על-פי המצב התעסוקתי של האישה בלבד, אכן ימנע את הירידה בשיעור משקי הבית החרדים

[26] סכימת הנתונים מגיעה ל-99 מכיוון שהנתון מוצג ללא ספרות עשרוניות. החלוקה היא 43.4%-50.4%-6.2%

הזכאים לסובסידיה שהייתה מתרחשת כתוצאה מהסרת הזכאות לסבסוד בקרב אברכים בגילי גיוס. יתר על כן, צעד זה אף יעלה במעט את שיעור הזכאים לסבסוד. כמו-כן הצגנו כי הסרת לימודים במסגרות תורניות מזכאות לסבסוד ללא קשר לגיל ולשאלת הגיוס הייתה מובילה לירידה חדה בשיעור משקי בית החרדים הזכאים לסבסוד.

אנו סבורים כי יש מקום לבחון מחדש את הרכב מבנה תנאי הזכאות, כך שיתמוך יותר בהורים המעוניינים להשתלב בשוק התעסוקה. כמו כן, נכון להפחית את השפעת מספר הנפשות במשפחה כקריטריון מרכזי לקביעת גובה הסבסוד.[27] כמו-כן, אנו סבורים שיש מקום להסיר לימוד בכולל כקריטריון לזכאות בסובסידיה, שכן לימוד בכולל לא מקדמים את מטרת הסובסידיות שהיא סיוע בהשתלבות בשוק העבודה של הלומדים במוסדות אלה.

[27] לדוגמא, סבסוד דומה למשפחות עם 3 ילדים ויותר, ללא הבדל בין מספר הנפשות מעבר לכך.

ד. נספחים

נספח א' – טבלאות שכר לימוד במעונות יום ובמשפחתונים מפוקחים לשנת תשפ"ד, ודרגות הסיוע וההנחות, לפי הכנסה לנפש

שכר לימוד לשנת הלימודים תשפ"ד במעונות יום בעלי סמל

		שאינו מלכ"ר - תקינה בסיסית					
		עד גיל 15 חודשים		15 עד 24 חודשים		מעל 24 חודשים	
דרגה	הכנסה לנפש	השתתפות הורים	השתתפות ממשלה	השתתפות הורים	השתתפות ממשלה	השתתפות הורים	השתתפות ממשלה
3	0-2,100	1,195	2,460	960	1,852	960	1,495
4	2,101-2,600	1,446	2,209	1,136	1,676	1,136	1,319
5	2,601-3,000	1,719	1,936	1,351	1,461	1,351	1,104
6	3,001-3,500	1,805	1,850	1,411	1,401	1,411	1,044
7	3,501-4,000	2,077	1,578	1,586	1,226	1,586	869
8	4,001-4,400	2,251	1,404	1,746	1,066	1,746	709
9	4,401-4,900	2,404	1,251	1,855	957	1,855	600
10	4,901-5,300	2,513	1,142	1,955	857	1,955	500
11	5,301-6,000	3,655	-	2,812	-	2,455	-
12	מעל 6,000	3,655	-	2,812	-	2,455	-
14		1,095	2,560	860	1,952	860	1,595
15		995	2,660	760	2,052	760	1,695

שכר לימוד לשנת הלימודים תשפ"ד במעונות יום בעלי סמל

		מלכ"ר - תקינה בסיסית					
		עד גיל 15 חודשים		15 עד 24 חודשים		מעל 24 חודשים	
דרגה	הכנסה לנפש	השתתפות הורים	השתתפות ממשלה	השתתפות הורים	השתתפות ממשלה	השתתפות הורים	השתתפות ממשלה
3	0-2,100	1,129	2,267	910	1,703	910	1,371
4	2,101-2,600	1,367	2,029	1,076	1,537	1,076	1,205
5	2,601-3,000	1,623	1,773	1,279	1,334	1,279	1,002
6	3,001-3,500	1,706	1,690	1,336	1,277	1,336	945
7	3,501-4,000	1,963	1,433	1,503	1,110	1,503	778
8	4,001-4,400	2,128	1,268	1,653	960	1,653	628
9	4,401-4,900	2,272	1,124	1,757	856	1,757	524
10	4,901-5,300	2,374	1,022	1,851	762	1,851	430
11	5,301-6,000	3,396	-	2,613	-	2,281	-
12	מעל 6,000	3,396	-	2,613	-	2,281	-
14		1,029	2,367	810	1,803	810	1,471
15		929	2,467	710	1,903	710	1,571

מקור: משרד העבודה

שכר לימוד לשנת הלימודים תשפ"ד במשפחתונים בעלי סמל – מתוקן החל מחודש מרץ 2024

דרגה	הכנסה לנפש	השתתפות הורים לילד / תינוק	השתתפות ממשלה לילד / תינוק
3	0-2,100	951	1,662
4	2,101-2,600	1,095	1,518
5	2,601-3,000	1,270	1,343
6	3,001-3,500	1,333	1,280
7	3,501-4,000	1,519	1,094
8	4,001-4,400	1,672	941
9	4,401-4,900	1,795	818
10	4,901-5,300	1,888	725
11	5,301-6,000	2,613	-
12	מעל 6,000	2,613	-
14		845	1,768
15		740	1,873
18			2,488
21			2,363

- דרגה 14 מיועדת למשפחות שעל פי הקריטריונים ומבחן ההכנסה נמצאות בדרגה 3 ולהן 2 ילדים השוהים במשפחתון בעל סמל.
- דרגה 15 מיועדת למשפחות שעל פי הקריטריונים ומבחן ההכנסה נמצאות בדרגה 3 ולהן 3 ילדים ומעלה השוהים במשפחתון בעל סמל.

מקור: משרד העבודה

המכון הישראלי לדמוקרטיה

נספח ב – התפלגות מלאה של קבוצות האוכלוסייה לפי דרגות זיכוי לסובסידיה במעונות היום המפוקחים

דרגה	יהודים לא חרדים	חרדים	ערבים
3	6%	25%	5%
4	7%	15%	8%
5	8%	9%	8%
6	11%	10%	11%
7	11%	7%	10%
8	8%	4%	7%
9	9%	4%	8%
10	6%	2%	7%
11	33%	6%	33%
14	2%	17%	2%
15	0%	1%	0%

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

נספח ג – תרשימים המתארים את השינויים בקריטריונים בתוך האוכלוסייה ששולחת למעונות

תרשים נ1: שיעור משקי הבית החרדים השולחים למעונות שבפיקוח הזכאים לסבסוד, על-פי תרחישי סבסוד לכוללים. מקביל לתרשים 8

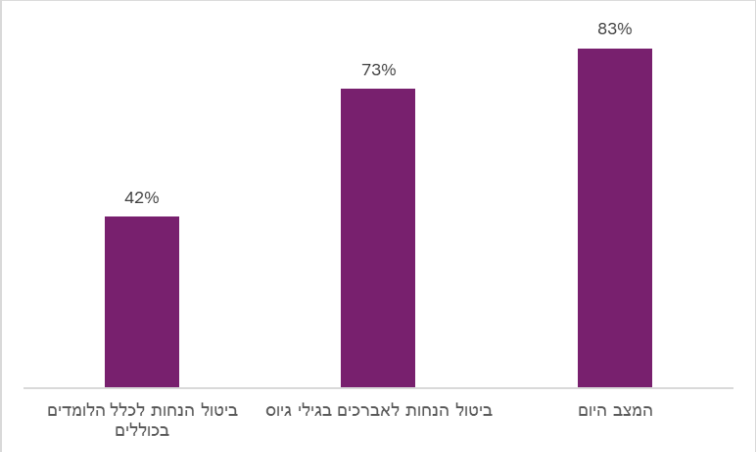

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

תרשים נ2: שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד בהינתן תרחיש שינוי מבחן לאשה בלבד לעומת הסטטוס קוו, <u>בקרב השולחים למעונות</u>, מקביל לתרשים 9[28]

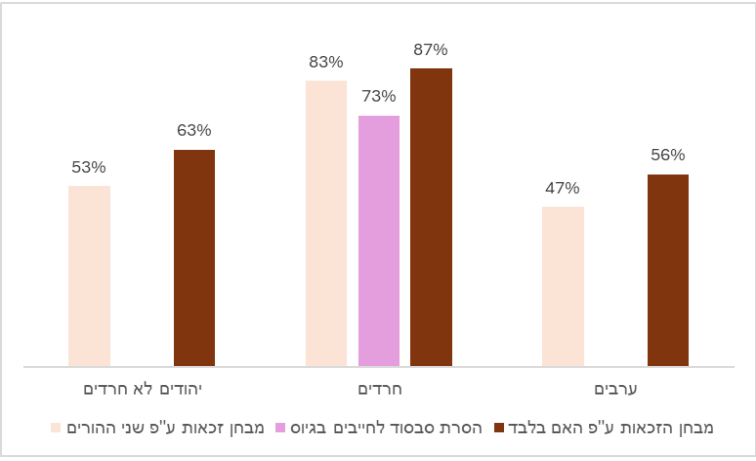

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

[28] ראו הערת שוליים מספר 25 המתייחסת לפערים שבין מחקר זה למספרים המפורסמים ע"י משרד העבודה

המכון הישראלי לדמוקרטיה

תרשים נ3: שיעור משקי הבית הזכאים לסבסוד בהינתן תרחיש שינוי מבחן לאחד מבני הזוג לעומת הסטטוס קוו, <u>בקרב השולחים למעונות</u>, המקביל לתרשים 11

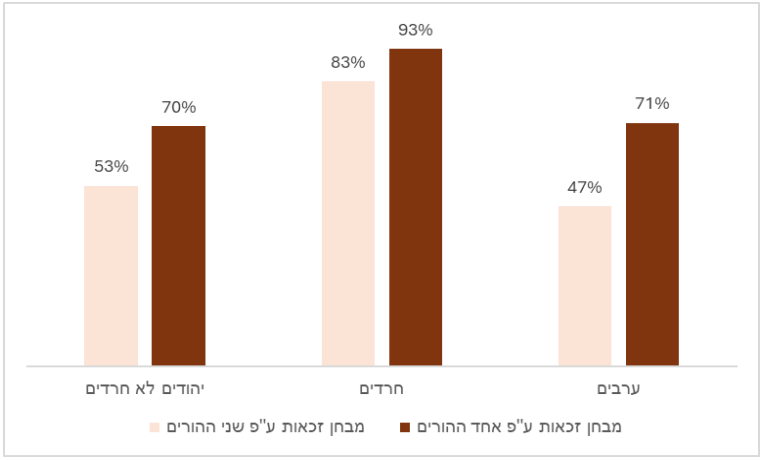

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

נספח ד: חישוב הנחות ע"פ נפש סטנדרטי (במקום חישוב ע"פ מספר נפשות)[29]

ב-15 ביולי 2010 קיבלה הממשלה החלטה שהזכאות תיקבע ע"פ מבחן הכנסה לנפש סטנדרטית. מאז המצב חזר לחישוב ע"פ מספר נפשות. בחלק זה נבדוק את מידת הזכאות (בדומה לחישוב של תרשים 1) בקרב קבוצות האוכלוסייה אילו מבחן ההכנסה היה נקבע לפי נפש סטנדרטית.

תרשים נ4 מלמד כי שיעור הזכאים באוכלוסייה החרדית היה עומד על 64% (לעומת 70% בסטטוס קוו), 19% באוכלוסייה הערבית (לעומת 26%) ו-17% בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (לעומת 28%).

תרשים נ5 מלמד כי ע"פ תרחיש זה גובה הסבסוד היה 2,100 בקרב חרדים (לעומת 2,300 בסטטוס קוו), ו-1,400 בקרב ערבים ויהודים שאינם חרדים (לעומת 1,600 ו-1,500 בהתאמה).

תרשים נ4: הרכב משקי הבית לפי סטטוס זכאות לסבסוד על-פי מבחן הכנסה לנפש סטנדרטית, לפי קבוצות אוכלוסייה

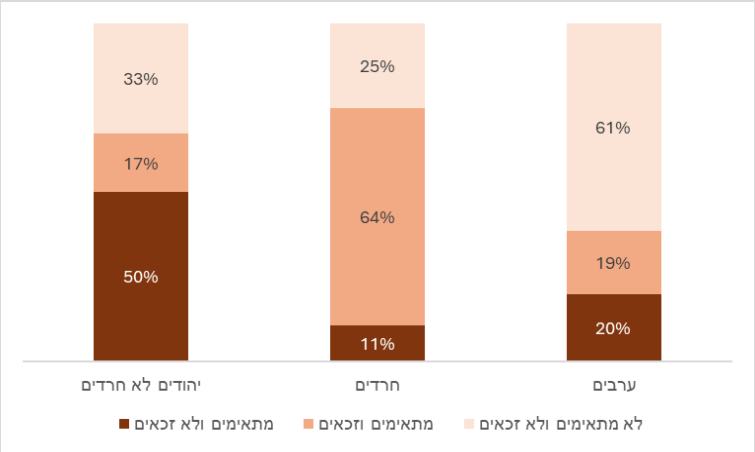

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה

[29] כאמור, מקובל להניח שמספר הנפשות במשק הבית לא משפיע באופן אחיד על רמת החיים או ההוצאות מהכנסה נתונה, משום שקיימים יתרונות לגודל ולכן מקובל לערוך שקלול של מספר הנפשות ל"נפשות סטנדרטיות".

המכון הישראלי לדמוקרטיה

תרשים נ5: גובה סבסוד בקרב ה"זכאים" הפוטנציאליים לפי קבוצת אוכלוסייה בשינוי מבחן ההכנסה לנפש סטנדרטית, באלפי שקלים בחודש

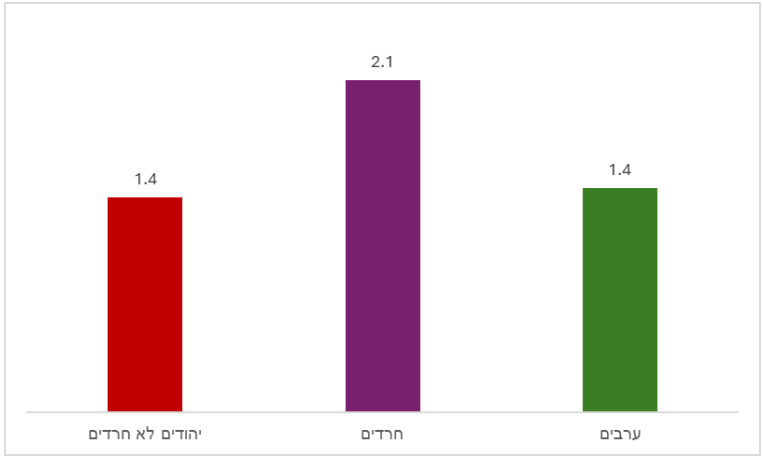

מקור: עיבוד המחבר לנתונים שהופקו בחדר המחקר של הלמ"ס, המכון הישראלי לדמוקרטיה